

הסכם עם איראן ומה עכשיו?

פרופ' בועז גנור

מתבסס על מאמר שפורסם לראשונה ב-Ynet

עם הגעת המעצמות להסכמה עם איראן בנושא הפיתוח הגרעיני בשטחה וטרם החתימה על ההסכם הסופי, יש לחדד מספר תובנות מרכזיות ביחס לשינוי במאפייני האיום האיראני על ישראל והעולם ולהיערך בהתאם. התובנה הראשונה היא שעם כל המגרעות של ההסכם שחלקן נגלות לעין וחלקן יתגלו בעתיד, על פניו נראה כי ההסכמות שהושגו טובות משתי אלטרנטיבות הפעולה של העולם ובוודאי של ישראל - המשך משטר הסנקציות נגד איראן והפצצת מתקני הגרעין.

משטר הסנקציות אמנם הוכיח את עצמו כיעיל במידה מסוימת והצליח לעכב את הריצה האיראנית לעבר הפצצה הגרעינית, אולם הוא לא מנע מאיראן את הפיתוח הגרעיני ואף אפשר לאיראן ולמשטרה הפונדמנטליסטי להמשיך לשרוד ולקדם את מה שנתפס בעיניה כאינטרס לאומי מרכזי, זאת תוך ניצול פרצות במשטר הסנקציות והסתייעות במעצמות, מדינות, חברות כלכליות בינלאומיות ואוליגרכים שהעדיפו לקדם את האינטרסים הכלכליים שלהם ואמצו מדיניות צבועה של שיתוף-פעולה עם איראן.

אלטרנטיבת הפעולה השנייה - הפצצה של מתקני הגרעין האיראניים - ככל שזו הייתה כלל אפשרית ואפילו אם הייתה נעשית על-ידי ברית בינלאומית ולא רק על-ידי ישראל, השלכותיה על ישראל היו הרסניות, ובכל מקרה היא הייתה מסוגלת לכל היותר להרחיק במספר קטן של שנים את איראן מהיעד של השגת יכולת גרעינית צבאית, פחות שנים ממה שעל פניו הושג בהסכם המתגבש. התקפה צבאית על איראן הייתה מעניקה לה את התירוץ והלגיטימציה לשעוט בגלוי להשגת הפצצה הגרעינית מיד לאחר שהותקפה. ממה שידוע עד כה על ההסכמות שהושגו בין המעצמות לאיראן, במידה ואיראן תכבד את תנאי ההסכם, תכנית הגרעין שלה תעוכב לכל הפחות בעשר שנים ובמידה ואיראן תחליט להתעלם מהתחייבויותיה ולהונות את העולם הרי שהזמן שידרש לה להשגת הפצצה יהיה כשנה. הישג זה כאמור, על פניו טוב מאלטרנטיבות הפעולה הני"ל.

למרות האמור, רבים בעולם ובוודאי בישראל אשר מכירים את טבע המשטר הפונדמנטליסטי האיראני חשים אי נוחות רבה ואפילו חוששים מההסכם והשלכותיו. המשטר החומייניסטי האיראני מאז סוף שנות השבעים לא הסתיר את שאיפות ההתפשטות שלו, את נכונותו להקריב משאבים וחיי אדם להרחבת ההגמוניה השיעית ולייצוא מהפכת חומייני, את הנכונות להתערב בעניינים הפנימיים של מדינות רבות, לסייע בביצוע מהפכות, מלחמות אזרחים, ולהפעיל טרור בכל רחבי העולם הן באמצעות ארגוני שליח והן באמצעות מנגנוני מודיעין ובטחון איראניים דוגמת משמרות המהפכה וכוחות קודס. הוסף לכך את תחכמו ועורמתו של המשטר האיראני והתוצאה היא כי אפילו אם היה מושג הסכם טוב מזה שעל השולחן, הרי שיש לקחת בחשבון כי מדובר בהונאה איראנית ותו לא. לפיכך, אין לנוח על זרי הדפנה ולהניח שהאיראנים יעמדו בתנאי ההסכם וימלאו אותו כלשונו.

בשיחות שקיימתי בעבר עם גורמים זרים בכירים האמונים על הנושא האיראני, נשאלתי באשר לדעתי בדבר הסיכויים להשיג הסכם עם האיראנים. תשובתי הייתה כי אני משוכנע שההסכם יושג. הסברתי זאת בכך שהאיראנים זקוקים להסרת הסנקציות הכלכליות כמו אוויר לנשימה. הסנקציות אמנם לא מונעות לחלוטין את ההתקדמות בהשגת הפצה אולם הן פוגעות קשה בכלכלה האיראנית. מכיוון שכך, הנושאים והנותנים האיראנים שהם מהטובים בתחומם בעולם ינהלו משא-ומתן קשה, קשוח, ומטעה, שבמהלכו הם ייצרו משברים אמתיים ומלאכותיים, יפוצצו את השיחות, ישחקו על זמן ויעשו כל מניפולציה אפשרית כדי להטיב את תנאי ההסכם מבחינתם, אבל בסופו של דבר הם יחתמו כמעט על כל תכתיב שיוגש להם. באותה נשימה אמרתי לבני שיחי כי ממש כשם שאני משוכנע שהאיראנים יחתמו על ההסכם כך אני גם משוכנע כי הם יפרו אותו וינסו להונות את העולם תוך ביצוע פעילות אסורה מתחת לרדאר הבינלאומי בין אם בשטח איראן או במקומות אחרים.

המשמעות של תובנה זו היא שכעת, עם ההגעה להסכמות עם איראן ולקראת חתימת ההסכם, על העולם כולו והעולם המערבי בפרט להיערך ליום שבו ייוודע כי איראן אכן הונתה את העולם והפרה את תנאי ההסכם ואולי חלילה אף השיגה יכולת גרעינית צבאית. לשם כך, יש להקים מוקדם ככל האפשר מסגרות בינלאומיות ודוקטרינות צבאיות חדשות על מנת לקדם את פני הרעה. במילים אחרות, יש להקים כיום ברית צבאית מעין ברית נאט"ו שנייה שתכלול את כל המדינות שחוששות מהתרחבות ההגמוניה השיעית וההתגרענות האיראנית. ברית זו מטבע הדברים תכלול מדינות מערביות כמו גם מדינות ערביות וכן את ישראל. הברית תהיה בהובלה אמריקנית והיא תייצר את העוצמה הצבאית שתבהיר לאיראן את המחירים הגבוהים שהיא תיאלץ לשלם בגין הפרת ההסכם. ברית נאט"ו השנייה תשמש גם כמטריה גרעינית למדינות יריבות לאיראן ותמנע פרוליפרציה גרעינית במזרח-התיכון.

במקביל, יש לפתח דוקטרינת הרתעה גרעינית חדשה. דוקטרינה זו צריכה להיות יותר מורכבת ולא פחות יעילה מדוקטרינת ההרתעה הגרעינית של ימי המלחמה הקרה - דוקטרינת MAD (השמדה הדדית מובטחת) - שאפיינה את היריבות בין רוסיה לארה"ב בשנות השישים והשבעים של המאה העשרים. דוקטרינה זו הייתה מבוססת על הידיעה כי לשני הצדדים היריבים יש יכולת להשמיד האחד את השני לא רק במכה גרעינית מקדימה אלא אף במכה גרעינית שנייה - תגובתית. דוקטרינה זו שהייתה אולי יפה לעולם דו-קוטבי חייבת להשתנות ולהיות מותאמת

להרתעה חד צדדית של מדינה פונדמנטליסטית איסלמיסטית דגם איראן. את דוקטרינת MAD יש להמיר בדוקטרינת IAD (השמדה איראנית מובטחת) - זאת על-מנת שהאייאטולות באיראן ידעו מעל צל של ספק כי מולם ניצבת ברית צבאית גרעינית שיכולה ולא תהסס להשמיד את איראן במידה וזו תגיע ליכולת גרעינית צבאית ואף תשקול לעשות ביכולת זו שימוש כלשהו. המשטר האיראני הנוכחי עשוי להיות מורתע רק אם מולו יוצב איום אמין שיסכן את קיומו.

הברית הבינלאומית והדוקטרינה הצבאית החדשות צריכות להיות מלוות בשיפור ניכר של יכולות האיסוף המודיעיני על המתרחש באיראן, מעל ומתחת לפני הקרקע, בגלוי ובמחשכים. אולם, מעל לכל, בראש המערכת הבינלאומית החדשה הזו צריכים לעמוד מקבלי החלטות בעלי שיעור קומה, סמכותיים ואמינים, אשר יבהירו לעולם במילים ובמעשים כי בעת הצורך לא יהססו להפעיל את העוצמות הצבאיות האדירות העומדות לרשותם כדי למנוע מאיראן מלחצות את סף הגרעין וכי הם נערכים לכך כבר כעת עם חתימת ההסכם עם איראן.